

Bente e kgolo ya diletswa tsa brase

Zaide le Joe ba ne ba ipatile. Ba ne ba ipatile ka tlasa kalana e kgolo ka hara holo ya toropo. Ho ne ho tletse lerole ka tlase ka moo mme Joe o ne a utlwa eka ho na le sekgo se boyo se leketlileng ka hodima hlooho ya hae. Ba ne ba ipatile moo hobane bente ya diletswa tsa brase e ne e itokisetsa ho ikwetlisa ka holong eo, mme ntho e le nngwe eo Zaide a neng a lakatsa ho e etsa ho feta tse ding lefatsheng lohle, e ne e le ho ba seletsi benteng.

***

Pelenyana hoseng hoo Zaide o ne a ile a emisa Joe ka ntle mabenkeleng. O ne a tshwere vuvuzela e mmala wa lamunu, pitsa ya kgale e kgobehileng le thupa.

“Joe,” a rialo, “Joe, tloo ka pele o tsamaye le nna!”

“Re ya hokae?” ha botsa Joe ya neng a ntse a itjella koeksister. E ne e le Moqebelo hoseng mme o ne a

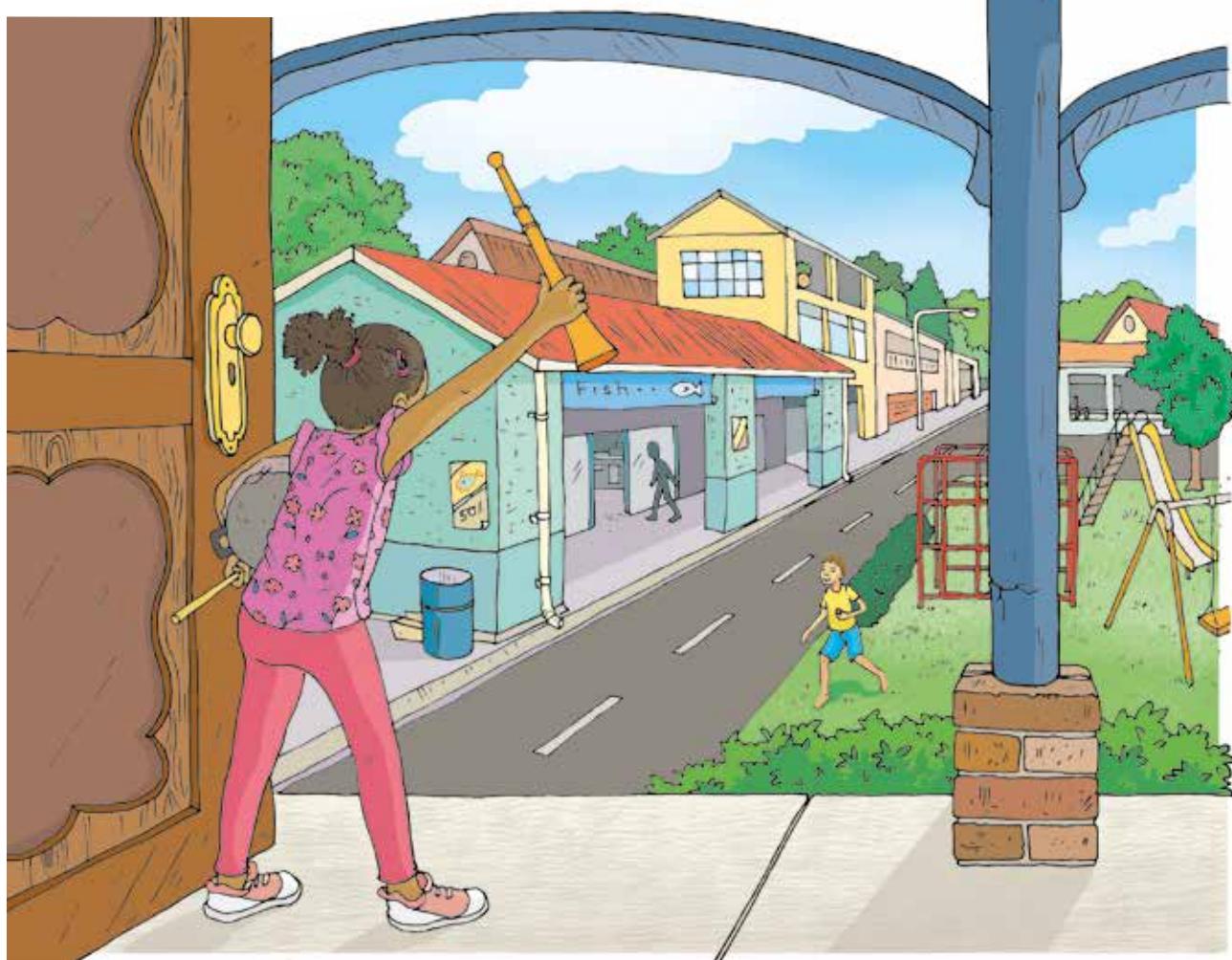
Pale ka Patricia de Villiers
Ditshwantsho ka Heidel Dedekind
E fotoletswe ke Hilda Mohale

thabetse ho itsamaela feela a theosa Mmila o Moholo a tletse tswekere molomong wa hae mme letsatsi le mofuthu le mo otla sefahlehong.

“Re tshwanetse re ye holong ya toropo,” ha rialo Zaide. “Phakisa! Ha re mathe!” mme a rialo a matha.

Joe o ne a sa batle ho matha, empa o ne a rata Zaide, mme yaba o mo sala morao ho potela ka huku mme a feta lebenkele la malome wa hae la ditlhapi le ho paroletsatse lebala la dipapadi la bana ba banyenyane ho ya holong ya toropo. Yaba o bona Zaide a mo hwehla ka letsoho haholo a le ka mora le leng la mamati a maholo a hodima ditepisi tsa holo ya toropo.

“Tloo kapele!” a rialo. “Phakisa, Joe!”

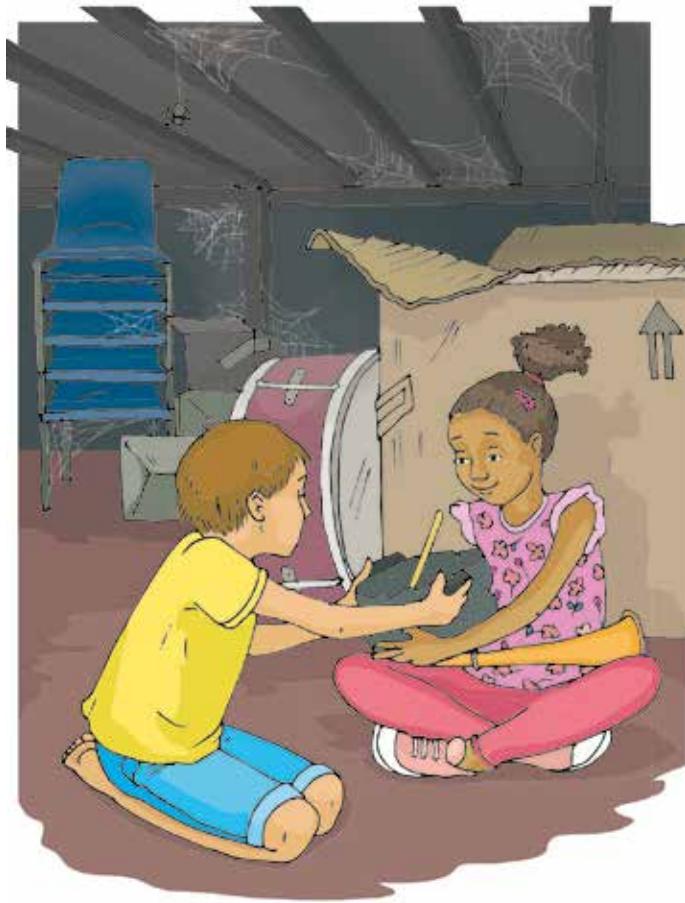
A mo etella pele ho kena ka holong mme a bea monwana molomong. "Shhhh," a rialo, "shhhh." Ho ne ho se motho ka holong ha e se feelsa seqhenqha sa monna ya neng a apere yunifomo e tala mme a kgalehile setulong.

"O etsang?" ha hweshetsa Joe.

"Shhhh!" ha rialo Zaide hape a kgasa ka matsoho le mangwele ka hara sekgeo se ka tlasa kalana. "Tloo!" a rialo ho Joe. Joe o ne a hlile a sa batle ho mo latela ho ya sebakeng se lefifi, empa le yena a kgasa kamora hae leha ho le jwalo.

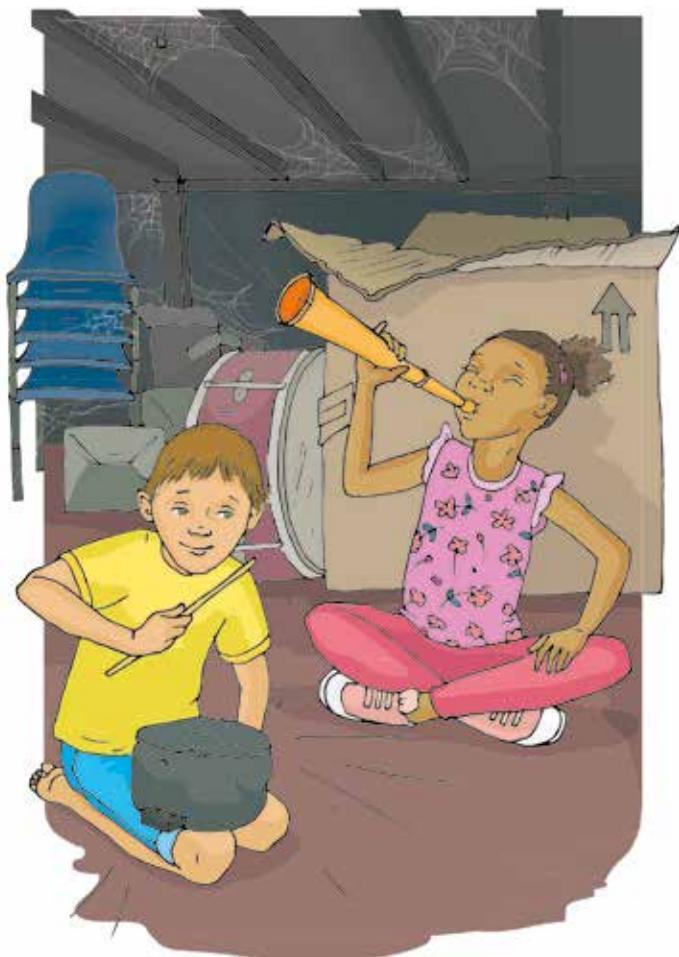
"Re tlo etsang moo?" ha hweshetsa Joe. "Ke a tshaba. Ke nahana hore ho na le dikgo mona."

"Se ke wa iketsa ngwana wena," Zaide a mo arab a seba. "Re tlilo bapala le bente! Nka moropa wa hao ke ona." Yaba o mo fa pitsa le thupa.

Ka ona motsotso oo ba utlwa mantswe a phahameng ka hara holo le ho hulana ha ditulo ha di ntse di suthiswa. Yaba ba utlwa modumo wa *Oom-pah-pah* le modumo o hodimo wa terompeta le ho thwathwaretsa ha moropa o moholo. Mme hanghang, ka modumo o moholo, bente yohle ya qala ho lets a pina mmoho. Ho ne ho hlile ho kgahlisa e le ka nneta.

"Ha re etse, Joe," ha rialo Zaide mme a bea vuvuzela molomong yaba o butswela haholo. "Etsa le WENA! Otl a moropa oo wa hao, Joe!" Yaba Joe o qala ho otla pitsa ha Zaide a butswela vuvuzela hangata.

Hanghang bente ya emisa ho bapala. Empa Zaide le Joe ba nna ba tswela pele nakwana e itseng pele le bona ba emisa.

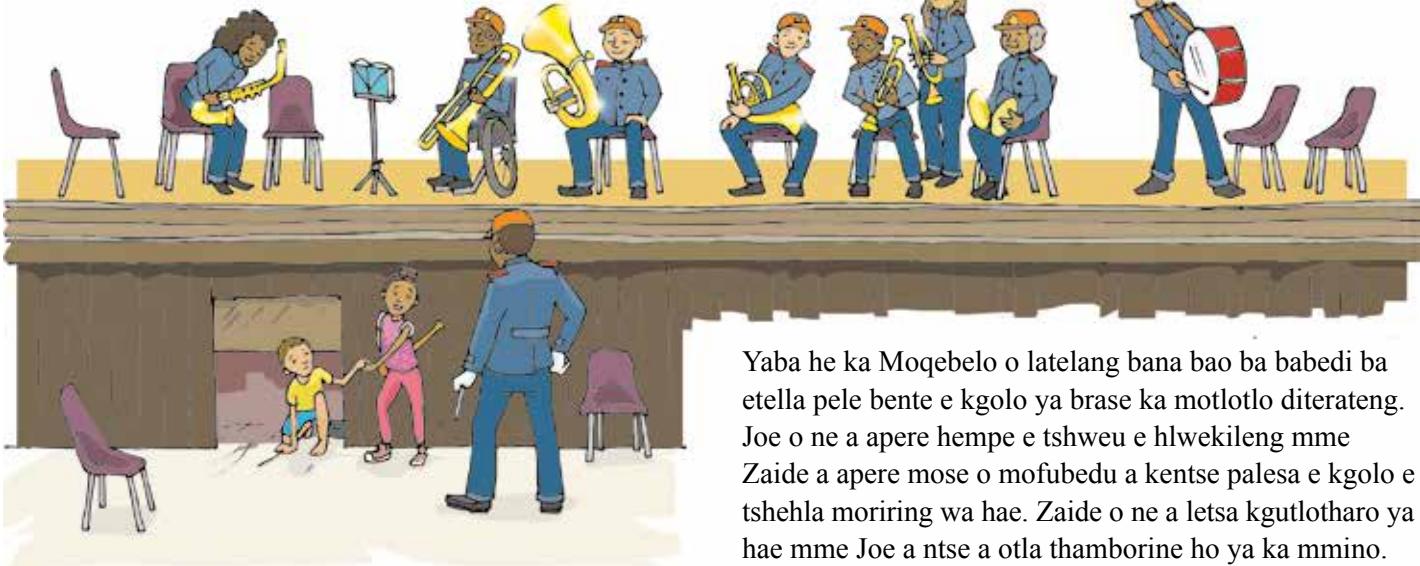
"Ho na le motho ya neng a tlaila," ba utlwa lenseswe le leng le rialo.

"Ha se ho rona mona. E tswa mane ka tlasa nthwane," ba utlwa lenseswe le leng le rialo.

Zaide le Joe ba dula ba kgutsitse. Yaba ho hlaha sefahleho – ho na le motho ya neng a iname a shebile ka tlasa kalana! Bana bana ba babedi ba honyella hare ka hara lefifi kamoo. Empa, tjhe! Lerole le ne le tsikinyetsa nko ya Joe mme o ne a sa kgone ho ithiba. A ithimola, eseng ha nngwe feelsa, empa hararo! *Heethiya! Heethiya!*

"Etswang ka moo," ha rialo lenseswe la monna. "Ke a tseba hore ho na le motho ka moo."

Butlebutle Zaide le Joe ba kgukguna ho tswa ka tlasa kalana ba kena ka holong. Ka bobedi ba ne ba tletse lerole le ditepo tsa sekgo hohle. Bohle benteng ba ne ba ba shebile ka thata. Kaofela ha bona ba ne ba rwetse dikepisi tse ntle ba apere dibaki tse ntsho tse nang le makonopo a benyang mme diletswa tsa bona tse kgolo tsa brase di ne di benya ka kganya e kgolo. Joe le Zaide ba leka ho pata vuvuzela e mmala wa lamunu le pitsa e kgobehileng ka mora bona.

“Le bomang lona mme le etsang moo?” ha botsa monna e mokgutshwanyane ya nang le matshwala a maholo. O ne a rwetse dikausu tsa matsoho tse tshweu mme ha a ntse a bua o ne a ntse a ikotla ka thupa e tshesane tlhafung.

“Re a o kopa hl-hl-hle, o se ke wa re shapa!” Joe a holoketsa.

“Re ne re mpa re batla ho lets a le rona,” ha rialo Zaide. Haesale ke lakatsa ho bapalla bente ya lona – ho tloha kgale!”

“Ho lokile, bana,” ha rialo monna ya sefahleho se sefubedu, “ke nako ya ho tsamaya!” Yaba o qala ho ba etella pele ho leba monyako.

“Butle hanyane!” ha rialo monna ya rwetseng dikausu tsa matsoho tse tshweu. “Haeba ba batla ho tla lets a le rona – hobaneng re sa ba dumelle ho kena? Empa,” a fetohela ka ho Zaide, “o keke wa lets a vuvuzela! Le wena,” a sheba ka ho Joe, “o keke wa lets a pitsa!” A bula lebokoso le leholo mme a fuduwa ka hare ho lona. “Eke!” a rialo a ntsha kgutlotharo ya tshepe le thupa, le thamborine. A nea Zaide kgutlotharo le thupa mme thamborine a e fa Joe.

Zaide a swaba ka mahlong. “Empa ke batla ho lets a terompeta!” a ttleleba.

Ha o se o ithutile ho bapala terompeta, o ka nna wa e lets a,” ha rialo monna eo. “Empa hajwale o ka lets a tsena. Mme ka Moqebelo o tleng le ka etella bente pele ho theosa Mmila o Moholo ha re lets a phareiting.”

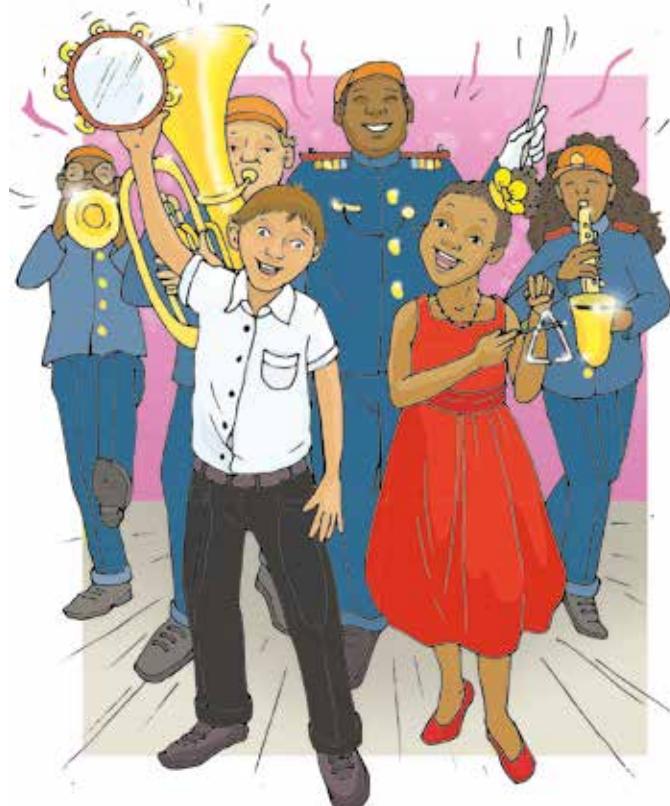
Yaba o sheba ka ho sehlopha sa bente, “Le nahana eng ka seo?”

“Ehlile?” ha rialo monna ya tshwereng moropa o moholo.

“Ehlile, re ka hana jwang?” ha rialo mosadi ya tshwereng saxophone.

Yaba he ka Moqebelo o latelang bana bao ba babedi ba etella pele bente e kgolo ya brase ka motlotlo diterateng. Joe o ne a apere hempe e tshweu e hlwekileng mme Zaide a apere mose o mofubedu a kentse palesa e kgolo e tshehla moriring wa hae. Zaide o ne a lets a kgutlotharo ya hae mme Joe a ntse a otla thamborine ho ya ka mmino.

Mme ha ba ntse ba hwanta, Zaide o ne a ntse a nahana kamoo a tla beng a lets a terompeta ka teng ka tsatsi le leng benteng e kgolo ya brase ho phareiti e nngwe le e nngwe ya toropo.

Eba mahlahahlaha ka pale!

Mehopolo e itseng ke ena bakeng sa ho sebedisa pale e leqepheng la 1 ho isa ho la 3 mmoho le bana ba tlelase ya hao le/kapa ba tlelapo ya hao ya ho bala. Kgetha mehopolo e tshwanetseng hantle dilemo le dithahasello tsa bana ba hao.

- ★ Batla pitsa ya ho pheha le thupa kapa kgaba ya patsi. Bakeng sa ho tsebisa pale, kubuta pitsa mme o qale ho e otla ka thupa/kgaba jwaloka haeka ke moropa ho etsa morethetho wa tlwaelo. Emela hore bana ba elellwe seo o se etsang ebe o ba mema ho etsa le bona ka ho sebedisa matsoho a bona hodima menoto ya bona kapa fatshe. Hlalosa hore o tlo ba balla pale e mabapi le ngwanana ya neng a batla ho letsas benteng.
- ★ Ha o qetile ho bala pale eo, botsa bana hore ebe ba kile ba letsetsa bente kapa ba utlwa bente e letsas. (E ka nna ya se be bente ya brase feela – e ka nna ya ba sehlopha sefe kapa sefe sa diletswa se letsang mmoho.) Jwale ebe o re ba hlalose

hore ke seletswa sefe seo ba kileng ba se letsas kapa seo ba ka lakatsang ho se letsas benteng. Mmoho lekang ho etsisa medumo ya diletswa tseo le di tsebang.

- ★ Kopa bana ho etsa diphousetara tse ka beng di manamisitswe hohle ka hara toropo bakeng sa ho bapatsa phareiti e tla tshwarwa. Tshwarang puisano mabapi le tlhahisoleding eo ba tleng ho hloka ho e kenyaletsa diphousetareng pele bana ba qala.
- ★ Hlahisa hore bana ba sebedise dintho tse resaekelwang le tse ding bakeng sa ho etsa diletswa tsa mmino. Ho etsa mohlala, o ka etsa shwehleshwehle ka ho tshela majwana ka hara setshelo sa polasetiki kapa kotikoti e nang le sekwahelo. E kgabise ka ho taka dipaterone hodima leqephehadi mme ebe o le kgomaretsa hodima setshelo/kotikoti. Hang ha diletswa tseo di se di entswe, e re bana ba di sebedise ha ba ntse ba bina dipina tseo ba di ratang mmoho.

Mabapi le porojeke ya Story Powered Schools

Nal'ibali (lentswe la isiXhosa bakeng sa "pale ke ena") ke letsholo la naha la ho-ballaboihabiso bakeng sa ho tsosetsa bokgoni ba bana ka ho ba balla le ho ba phetela dipale.

Story Powered Schools ke porojeke ya teko e tlisang mokgwatshebetso wa letsholo la Nal'ibali la ho-ballaboihabiso le pakilweng ntshetsopeleng ya tsebo ya ho bala le ho ngola dikolong tse kgethlweng mane Eastern Cape le KwaZulu-Natal. E ananetswe ke Lefapha la Thuto, e entswe hore e kgonahale ke United States Agency for International Development (USAID).

Dikolo tseo e leng karolo ya porojeke ya Story Powered Schools di ikemiseditse ho tsosetsa bokgoni ba baithuti ba tsona ka ho pheta dipale le ho bala. Di sebedisa matla a dipale ho kgothaletsa baithuti ba tsona hore ba batle ho bala le ho ngola.

